

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

41

Vragen van het lid **Mutluer** (GroenLinks-PvdA), **Becker** (VVD) en **Van der Werf** (D66), aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over *erfrecht, levensverzekeringen en femicide* (ingezonden 11 juli 2025).

Antwoord van Staatssecretaris **Rutte** (Justitie en Veiligheid) (ontvangen 19 september 2025). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2024–2025, nr. 2791.

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het artikel in het Algemeen Dagblad van 5 juli 2025, getiteld: Als man zijn vrouw doodt en daar rijker van blijkt te worden: «Misdaad mag niet lonen»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2 en 3

Klopt het dat iemand die volledig ontoerekeningsvatbaar is verklaard na het doden van zijn of haar partner, volgens artikel 4:3 Burgerlijk Wetboek (BW) niet van rechtswege onwaardig is om te erven, omdat er dan geen sprake is van een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling?

Klopt het dat nabestaanden in deze gevallen alleen via een civiele procedure, waarin zij zich moeten beroepen op de maatstaven van redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 lid 2 BW), kunnen proberen de dader alsnog als onwaardig erfgenaam te laten verklaren?

Antwoord 2 en 3

Dat klopt. Op grond van artikel 4:3, eerste lid, onder a, van het Burgerlijk Wetboek (BW) is iemand van rechtswege onwaardig om te erven van degene die hij om het leven heeft gebracht. De wet vereist hiervoor een onherroepelijke (strafrechtelijke) veroordeling. Daarvan is ook sprake als een straf in

¹ AD, 5 juli 2025, Als man zijn vrouw doodt en daar rijker van blijkt te worden: «Misdaad mag niet lonen» (www.ad.nl/binnenland/als-man-zijn-vrouw-doodt-en-daar-rijker-van-blijkt-te-worden-misdaad-mag-niet-lonen~a3221d60/?cb=500ecf5e-e15b-4aa6-8b9d-5f569d57d6a1&auth_rd=1).

combinatie met terbeschikkingstelling (tbs) is opgelegd.² Als uitsluitend tbs is opgelegd, is hiervan geen sprake.

De rechter kan alleen tot een strafrechtelijke veroordeling komen als het feit naar zijn oordeel aan de dader kan worden toegerekend. Als het misdrijf de dader vanwege een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis tijdens het begaan van het feit in het geheel niet kan worden toegerekend, kan de strafrechter wel een tbs-maatregel opleggen. De regeling van onwaardigheid in het erfrecht sluit hierbij aan; als de dader enig (strafrechtelijk) verwijt kan worden gemaakt waarop een strafrechtelijke veroordeling volgt, kan hij niet erven. Als de dader geen strafrechtelijk verwijt kan worden gemaakt vanwege een ziekelijke stoornis, is diegene niet van rechtswege onwaardig om te erven.

Gelet op de concrete feiten en omstandigheden in een individuele zaak kan het maatschappelijk gezien niettemin onaanvaardbaar zijn dat er aanspraak kan worden gemaakt op de nalatenschap van het slachtoffer. In dat geval kan de rechter op vordering van de nabestaanden bepalen dat de dader op grond van de maatstaven van redelijkheid en billijkheid (artikel 6:2, tweede lid, BW) geen aanspraak heeft op de nalatenschap. Ik verwijs in dit verband naar recente jurisprudentie van de Hoge Raad.³

Vraag 4 en 9

Deelt u de mening dat het voor nabestaanden onacceptabel is dat zij, in een kwetsbare en traumatische situatie, zelf juridische procedures en hoge kosten moeten aangaan om de dader van femicide uit te sluiten van de erfenis, terwijl de huidige wetgeving standaard uitgaat van erfrechtelijke waardigheid, tenzij zij daartegen optreden?

Deelt u de mening dat het rechtvaardiger zou zijn als het uitgangspunt in het erfrecht wordt omgekeerd zodat iemand die betrokken is bij femicide, ook als hij volledig ontoerekeningsvatbaar is verklaard, in beginsel wordt uitgesloten van het recht om te erven, tenzij de rechter anders oordeelt, in plaats van de huidige situatie, waarin deze persoon automatisch erft en het initiatief om dat te betwisten bij de nabestaanden ligt?

Antwoord 4 en 9

Het overlijden van een naaste is altijd een droevige gebeurtenis. Als een naaste dan ook nog door een misdrijf om het leven komt, is dit zeer schokkend en extra verdrietig. Als een dader vervolgens ook nog aanspraak maakt op de nalatenschap, komen andere erfgenamen en nabestaanden in een bijzonder tragische situatie terecht. Als sprake is van femicide of meer algemeen van partnermoord en de partner hiervoor strafrechtelijk is veroordeeld, kan hij op grond van de wet geen aanspraak maken op de nalatenschap van het slachtoffer.

In het artikel naar aanleiding waarvan deze vragen zijn gesteld, gaat het om een zaak waarin uitsluitend tbs is opgelegd, respectievelijk een zaak waarin de partner kort na de moord zelfmoord heeft gepleegd. In die gevallen volgt niet van rechtswege onwaardigheid (zie hiervoor de beantwoording van de vragen 2 en 3).

Voorop staat dat ik onderschrijf dat het zeer onrechtvaardig voelt dat iemand van wie bewezen is verklaard dat hij⁴ zijn echtgenote/partner om het leven heeft gebracht en daarvoor uitsluitend de tbs-maatregel heeft opgelegd gekregen, nog aanspraak zou kunnen maken op haar erfenis. Evenzeer is goed voorstelbaar dat het als onrechtvaardig wordt ervaren dat nabestaanden van de dader aanspraak kunnen maken op de erfenis in het geval de dader zich, voor (het einde van) het strafproces om het leven brengt, waardoor ook niet kan worden voldaan aan het wettelijke vereiste van een strafrechtelijke veroordeling. Vanuit die gedachte kan logischerwijs de vraag opkomen of het uitgangspunt van het erfrecht moet worden omgekeerd, zodat iemand die

² Zie bijv. Gerechtshof Den Haag 27 augustus 2008, ECLI:GHDHA:2025:1720 waarin een strafrechtelijke veroordeling én tbs is opgelegd waarbij expliciet is overwogen dat er sprake is van femicide.

³ HR 6 december 2024, ECLI:NL:HR:2024:1797, r.o. 3.5–3.7.

⁴ Bij de beantwoording van deze vragen beperk ik mij niet tot femicide, maar heb ik het – in bredere zin – over partnermoord. Ter bevordering van de leesbaarheid heb ik het in de beantwoording van deze vraag over hij (dader) en zij (slachtoffer).

betrokken is bij moord op een (ex-)partner of familielid, ook als hij volledig ontoerekeningsvatbaar wordt verklaard, in beginsel moet worden uitgesloten van het recht om te erven, tenzij de rechter anders oordeelt.

De wens om de wet in die zin te wijzigen is vanuit het perspectief van nabestaanden zeer begrijpelijk. Daarom is eerder al aan deskundigen en betrokken organisaties uit de rechtspraak de vraag voorgelegd of het wenselijk is om artikel 4:3 BW zo aan te passen dat – kort gezegd – geen financieel voordeel gehaald mag worden uit een misdrijf, ongeacht of daarop een strafrechtelijke veroordeling is gevolgd. De algemene lijn van de reacties van deze deskundigen en betrokken organisaties was dat op juridisch vlak nut en noodzaak van een dergelijke wetswijziging worden betwijfeld. De reden daarvoor is dat waar de regeling van onwaardigheid in het erfrecht niet tot een rechtvaardig resultaat leidt, de corrigerende werking van de redelijkheid en billijkheid kan worden ingeroepen. Dit betekent dat het nu al mogelijk is om in gevallen als hierboven beschreven, de onwaardigheid tot erven in te roepen.

Ook een wetswijziging kan niet voorkomen dat nabestaanden in een gerechtelijke procedure worden verward, al dan niet op eigen initiatief. Een wettelijke regeling waarbij bijvoorbeeld tbs in beginsel leidt tot onwaardigheid, kan namelijk niet verhinderen dat een van de betrokken partijen het uiteindelijke oordeel of in dat geval sprake is van onwaardigheid tot erven aan een rechter voorlegt. De weg naar de rechter kan immers op voorhand nooit worden uitgesloten. Hierdoor kan het voorkomen dat de onwaardige erfgenaam aan wie tbs is opgelegd, de rechter vraagt in zijn geval te beoordelen of hij vanwege zijn bijzondere omstandigheden toch aanspraak kan maken op de nalatenschap. Daarbij zal ook altijd behoefte blijven bestaan aan het vangnet van de redelijkheid en billijkheid. De diversiteit van gevallen waarin tbs kan worden opgelegd en de verscheidenheid aan psychische stoornissen en omstandigheden die daarbij kunnen spelen, leiden ertoe dat het stellen van een absolute regel niet goed mogelijk is. Een regel die in alle voorkomende gevallen automatisch leidt tot een rechtvaardige uitkomst is niet mogelijk. In het licht van de jurisprudentie van de Hoge Raad is er mijns inziens geen noodzaak om voor de onwaardigheid tot erven na oplegging van tbs tot wetswijziging over te gaan. De Hoge Raad heeft immers uitdrukkelijk bepaald dat een rechter in voorkomende gevallen ook met het bestaande wettelijk kader tot het oordeel kan komen dat de dader die enkel tbs krijgt opgelegd geen aanspraak kan maken op de nalatenschap van het slachtoffer. Het EHRM deed hetzelfde voor het geval er sprake is van zelfdoding van de dader voordat tot een veroordeling heeft kunnen komen.⁵ Een wetswijziging acht ik daarom niet opportuun, zoals ook mijn ambtsvoorganger eerder dit jaar aan uw Kamer heeft laten weten.⁶ Ik realiseer mij dat dit niet tegemoet komt aan het immense verdriet en de wensen van nabestaanden die een dierbare hebben verloren door femicide. En tegelijkertijd kan een wetswijziging niet leiden tot het gewenste resultaat.

Vraag 5

Hoe vaak is het de afgelopen tien jaar voorgekomen dat een persoon die betrokken was bij femicide aanspraak heeft gemaakt op een erfenis of een levensverzekering, ook in gevallen waarin geen strafrechtelijke veroordeling heeft plaatsgevonden? Indien daar geen gegevens over beschikbaar zijn, bent u dan bereid om te onderzoeken in hoeveel gevallen dit zich heeft voorgedaan?

Antwoord 5

Er zijn geen centraal verzamelde data beschikbaar over het aantal gevallen waarin personen betrokken bij doding van een (ex-)partner of familielid aanspraak hebben gemaakt op een erfenis en/of levensverzekering. Individuele verzekeraars hebben bij het Verbond van Verzekeraars desgevraagd aangegeven dat het waarschijnlijk om zeer uitzonderlijke situaties gaat, naar schatting van het Verbond gaat het per maatschappij om één keer in de vijf jaar.

⁵ EHRM 1 december 2009, ECLI:NL:XX:2009:BL6889, NJ 2010/206 (Velcea & Mazăre t. Roemenië).

⁶ Kamerstukken II 2024/25, 29 279, 33 836, 33 552, nr. 928.

Bij levensverzekeringen gaat het om contractuele aanspraken waarbij, zonder een strafrechtelijke veroordeling of concrete aanwijzingen van negatieve betrokkenheid, wordt uitgekeerd aan de in de polis genoemde begunstigde. De verzekeraar is dan verplicht uitvoering te geven aan de verzekeringsovereenkomst.

Als voorafgaand aan de uitkering signalen bij de verzekeraar bekend zijn dat de begunstigde in negatieve zin betrokken is bij het overlijden van de verzekerde, zal dit gevolgen hebben voor de afhandeling van de verzekeringsclaim, in overeenstemming met de toepasselijke polisvoorwaarden. Verzekeraars zullen altijd onderzoeken of een claim moet worden toegekend of niet.

Vraag 6

Klopt het dat ook levensverzekeringen, bijvoorbeeld gekoppeld aan een gezamenlijke hypotheek, doorgaans zonder aanvullende toetsing worden uitgekeerd aan de langstlevende partner of diens erfgenamen, zelfs als die partner betrokken is bij femicide?

Antwoord 6

Nee, levensverzekeraars keren uit aan de begunstigde zoals vermeld in de polis, maar gaan daarbij niet over tot automatische uitkering zonder toetsing. Voorafgaand aan een uitkering voert de verzekeraar een beoordeling uit van de claim aan de hand van de polis. Er moet worden vastgesteld of aan de voorwaarden is voldaan om tot uitkering over te gaan. Daarbij gaat de verzekeraar uit van eigen onderzoek, hij heeft immers geen toegang tot opsporings- of justitiegegevens. Zonder aanwijzingen van een mogelijk misdrijf of negatieve betrokkenheid van de begunstigde, is er voor de verzekeraar geen grondslag om de uitkering op te schorten. Het is bovendien onwenselijk om het uitkeren van levensverzekeringen lichtvaardig op te schorten. Een levensverzekering biedt in veel gevallen essentiële bestaanszekerheid aan nabestaanden, bijvoorbeeld voor het kunnen blijven wonen in de gezamenlijke woning of het opvangen van inkomensverlies. Opschorting van de uitkering kan juist in deze kwetsbare periode grote financiële en emotionele onzekerheid veroorzaken. Het is daarom van belang dat verzekeraars zorgvuldig en proportioneel omgaan met deze bevoegdheid uit de verzekeringsovereenkomst waardoor opschorting alleen plaatsvindt wanneer er sprake is van duidelijke, onderbouwde vermoedens van negatieve betrokkenheid van de begunstigde bij het overlijden van de verzekerde.

Vraag 7

Deelt u de mening dat dit indruist tegen het rechtsgevoel en het beginsel dat misdaad niet mag lonen?

Antwoord 7

Het beginsel dat misdaad niet mag lonen is verankerd in het Nederlandse recht en ook opgenomen in de uitgangspunten van de verzekeringssector. Eén van de kernprincipes bij levensverzekeringen is het verbod op voordeel uit eigen misdrijf. Dit beginsel wordt standaard opgenomen in de polisvoorwaarden. Als bij de afhandeling van de claim komt vast te staan dat de begunstigde verantwoordelijk is voor het overlijden van de verzekerde, dan is uitkering aan deze begunstigde over het algemeen contractueel uitgesloten.

Vraag 8

Bent u bereid om samen met het Verbond van Verzekeraars te onderzoeken of in de voorwaarden van levensverzekeringen standaardbepalingen kunnen worden opgenomen waarbij uitkering wordt opgeschort of geblokkeerd bij vermoedens van betrokkenheid van de begunstigde bij het overlijden?

Antwoord 8

Verzekeraars zijn zich bewust van deze problematiek en hebben daar in hun polisvoorwaarden in voorzien. Formulering van de contractuele voorwaarden – waaronder de regels wanneer niet wordt uitgekeerd – is in principe voorbehouden aan de verzekeraars zelf. Standaardbepalingen over het uitsluiten van uitkering bij misdrijven bestaan dus al, deze zijn alleen niet uniform vastgelegd in de branche.

In polisvoorwaarden is opgenomen dat de begunstigde geen recht heeft op uitkering indien deze betrokken is bij een misdrijf waarbij de verzekerde is

overleden. Ook is opgenomen dat bij vermoedens van betrokkenheid de verzekeraar de uitkering kan opschorten, totdat meer duidelijkheid bestaat. Dergelijke voorwaarden worden in de praktijk derhalve al opgenomen en het opstellen van dergelijke voorwaarden is in principe ook voorbehouden aan de verzekeraars zelf.

Vraag 10

Wilt u deze vragen voor het notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Mutluer op 22 september 2025 beantwoorden?

Antwoord 10

Met deze beantwoording ben ik aan dit verzoek tegemoet gekomen.